

30.5.2005

3201/4/04

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautio

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Kristian Holman

HUOLELLISUUS ESITUTKINTAA KOSKEVAN PÄÄTÖKSEN TEKEMISESSÄ JA PERUSTELEMISESSÄ

1 KANTELU

Kantelija arvosteli eduskunnan oikeusasiamiehelle 18.11.2004 osoittamassaan kirjeessä Kuopion seudun kihlakunnan poliisilaitoksen rikostarkastajan tekemää päätöstä kantelijan avustamaa A:ta koskevassa esitutkinta-asiassa. Kantelija piti rikostarkastajan esitutkinnan päättämisen perusteluina esittämää näkemystä syyteoikeuden vanhentumisesta virheellisenä.

Kirjoituksessaan kantelija arvosteli myös korkeimman oikeuden päätöksessään hänelle valtion varoista maksettavaksi määrättyä avustamispalkkiota liian pieneksi.

- - -

3 RATKAISU

3.1 Poliisin menettely

Tapahtumat

Kantelija kertoi kirjoituksessaan rikostarkastajan tahallaan kirjanneen A:ta koskevan rikosilmoituksen tiedot virheellisesti siten, että epäillyn rikoksen tapahtuma-aika olisi ollut 23.10.1992, vaikka kantelijan esittämän näkemyksen mukaan epäilty rikos tapahtui edellä mainitun ajankohdan sijasta vasta Joensuun kärjäoikeudessa pidetyn kiinteistökaupan purkua ym. koskevan oikeuskäynnin yhteydessä, josta kärjäoikeus antoi tuomionsa 31.12.2002. Kantelija katsoi rikokseksi epäillyn teon tapahtuneen vielä uudelleen Itä-Suomen hovioikeudessa, jossa käsiteltiin em. kärjäoikeuden tuomioon liittyvää muutoksenhakuasiaa ja josta hovioikeus antoi tuomionsa 23.3.2004.

Kantelun johdosta hankitusta asiakirjaselvityksestä käy ilmi, että kantelija oli 10.12.2002 tehnyt Joensuun poliisilaitokselle osoitetun tutkintapyyntö, joka koski B:n ja A:n välillä 23.10.1992 välillä laaditun kauppakirjan sisältöä. Tutkintapyyntöstä ilmeni, että kauppakirjassa oli maininta B:n 110 000 markan suorituksesta A:lle, joka oli vahvistettu kauppakirjassa osapuolten allekirjoituksin.

Tutkintapyyntö n mukaan kyseistä maksusuoritusta ei tosiasiallisesti tapahtunut, ja näin ollen B syyllistyi "*petokseen/törkeään petokseen tahi niiden yritykseen/"prosessipetoksen" muodossa*" vetoamalla kiinteistökaupan purkamista koskevassa oikeudenkäynnissä edellä mainitun summan suorittamiseen.

Poliisilta saadusta asiakirjaselvityksestä käy ilmi, että kantelijan esittämien Joensuun poliisilaitosta koskevien väitteiden johdosta kantelunalaisen asian esitutkinta siirrettiin Kuopion seudun poliisilaitokselle, jossa se kirjattiin numerolla - - -.

Asiassa tutkinnanjohtajana toiminut rikostarkastaja oli 20.2.2004 päättänyt asian esitutkinnan sillä perusteella, että rikoksen syyteoikeus oli vanhentunut. Hän oli päätöksensä perusteluna katsonut epäillyn rikoksen tapahtuma-ajaksi 23.10.1992, eli väitetyn virheellisen kauppakirjan laatimisajankohdan.

Kiistanalaisen kauppakirjan sisällön totuudenmukaisuutta on käsitelty Joensuun käräjäoikeuden 31.12.2002 antamassa mm. kiinteistökaupan purkua koskevassa tuomiossa. Tuomiossa todetaan, että "*jutussa on riidatonta, ettei kaupanteon yhteydessä ole maksettu A:lle 110 000 markkaa*". Tuomiossa todetaan edelleen, että "*...kaupanteon yhteydessä on riidanalaisen 110 000 markan osalta kuitattu ainakin C:n velkoja B:lle. Kiinteistön kaupan yhteydessä on mahdollista myyjän suostumuksella kuitata sitovasti ostajan saatavia muultakin kuin myyjältä, joten kauppahinnan maksetuksi kuittaamista 110 000 markan osalta on pidettävä sitovana. A ei ole siten saattanut uskottavaksi eikä todennäköiseksi väitettään siitä, että kauppakirjaan merkitty kauppahinnan kuittaaminen olisi väärä, joten kauppahintaa ei ole näytetty olevan maksamatta*".

Arviointia

Käsitykseni mukaan kantelija on tekemässään tutkintapyyntönsä esittänyt epäilyksen ns. prosessipetoksen tapahtumisesta siten, että tuomioistuinta on erehdytetty antamaan hänen päämiestään A:ta vahingoittava päätös riita-asiassa. Tämän epäillyn (prosessi)petoksen tapahtuma-ajankohtana kantelija on pitänyt kyseisen oikeudenkäynnin niitä ajankohtia, jolloin B on tuomioistuimessa vedonnut tuohon kauppakirjaan, jonka todenmukaisuus on A:n taholta kiistetty.

Käräjäoikeuden tuomion valossa vaikuttaa siltä, että mainittu riidanalainen summa on kuitattu maksetuksi muulla tavoin kuin kauppakirjasta sanamuodonmukaisesti olisi tulkittavissa (eli kertaluonteisena rahasuorituksena). B on oikeudenkäynnissä esittänyt vastaajan ominaisuudessa näkemyksensä kauppakirjan paikkansapitävyydestä ja Joensuun käräjäoikeus on edellä mainituin perustein päättänyt katsomaan kauppakirjasta ilmenevän kauppahinnan kuittaamisen sitovaksi. Käräjäoikeuden tuomiosta on valitettu Itä-Suomen hovioikeuteen, joka on 23.3.2004 antamallaan tuomiolla hylännyt valituksen mm. siltä osin kuin se koski 23.10.1992 tehtyä kauppaa. Korkein oikeus ei ole myöntänyt asiassa valituslupaa. Asia on siten lainvoimaisesti ratkaistu.

Kantelunalaisessa asiassa tutkinnanjohtajana toimineen rikostarkastajan menettelyn arvioimiseksi on kuitenkin pohdittava, ottiko hän esitutkintaa koskevassa päätöksessään huomioon mahdollisen prosessipetoksen tunnusmerkistön täyttyminen sen väitettyine tapahtuma-ajankohtineen.

Suomen perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä käsitellyksi toimivaltaisessa viranomaisessa.

Valtion virkamieslain 14 §:n 1 momentin mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä.

Rikostarkastaja on päätöksessään arvioinut tapahtumaa ainoastaan kauppakirjan laatimisajankohdan – 23.10.1992 – perusteella. Tämän perusteella hän oli päätenyt katsomaan että rikoksen syyteoikeus oli vanhentunut. Kantelun johdosta antamassaan selvityksessä rikostarkastaja toteaa seuraavasti: *"Mitä tulee väitteisiin "prosessipetoksesta" niin olen päätöstä tehdessäni tutustunut myös Joensuun käräjäoikeuden tuomioon 31.12.2002. Tämän tuomion perusteluissa sivuilla 13 ja 15 on käsitelty väitettä, ettei kauppahintaa ole maksettu. Käräjäoikeuden perustelut ovat näytöllisesti ja oikeudellisesti pätevät eikä (kantelija) ole tutkintapyynnössään tuonut esille uusia seikkoja, joiden perusteella tämä voisi väittää, että olisi syytä epäillä rikosta prosessissa. - - - Näin ollen ja koska muutenkin on kulunut useita vuosia kaupan teon jälkeen kanteen nostamiseen (A:n kanne on lisäksi hylätty), ei minusta ole edelleenkaan syytä epäillä tapahtuneen rikosta missään vaiheessa kaupantekoa tai prosessin aikana".*

Käytettävissäni olleen selvityksen perusteella asiassa on ollut ennen kaikkea kysymys siitä, onko kauppakirjaan vetoamisessa oikeuskäsittelyssä tapahtunut rikos. Asian selvittäminen on luonnollisesti edellyttänyt myös kauppakirjan laatimisajankohdan tarkastelua. Rikostarkastaja kertoo edellä todetusti tutustuneensa Joensuun käräjäoikeuden tuomioon ja päätyneensä siihen käsitykseen, että kysymyksessä ei olisi rikos. Esitutkintaa koskevassa päätöksessään rikostarkastaja ei ole kuitenkaan ottanut kantaa siihen, oliko asiassa syytä epäillä rikosta oikeudenkäynnin yhteydessä, vaan päätöksessä on 23.10.1992 tehtyyn sopimukseen viitaten todettu ainoastaan rikoksen syyteoikeuden vanhentuneen. Rikostarkastajan olisi käsitykseni mukaan tullut kiinnittää huomiota siihenkin mahdollisuuteen, että ilmoituksessa mainittu epäilty rikos olisi tutkintapyynnössä esitetyn tavoin voitu tehdä oikeuskäsittelyn aikana (eli kysymyksessä olisi ollut juuri ns. prosessipetos).

Katson rikostarkastajan tekemän esitutkinnan päätöksen olevan kerrotulla tavalla perusteiltaan puutteellinen. Kun otetaan huomioon, että hän oli selvityksensä mukaan päätösharkinnassaan punninnut myös prosessipetoksen mahdollisuutta – vaikkakaan ei ollut johtopäätöksiään esitutkinnan päätökseen kirjannut –, pidän riittävänä toimenpiteenäni kiinnittää vastaisen varalle rikostarkastajan huomiota perustuslaissa turvatun hyvän hallinnon vaatimaan huolellisuuteen viranomaisten

päätöksen tekemisessä ja perustelemisessa siten, että päätöksestä ilmenevät sen olennaiset perusteet.

Oikeusasiamiehellä ei ole lain mukaan oikeutta tutkia yksityishenkilöiden menettelyä. Hän voi tutkia vain viranomaisten, virkamiesten ja muiden julkista tehtävää hoitavien menettelyä. Sen vuoksi esitutkinnan määrääminen alkuperäisessä tutkintapyynnössä mainittua yksityishenkilöä kohtaan ei kuulu toimivaltaani.

3.2

Korkeimman oikeuden menettely

Kantelija arvosteli korkeimman oikeuden 23.9.2004 antamassa hänelle valtion varoista maksettavaksi määrättyä avustajanpalkkiota. Hän katsoi, että hänen saamansa yhden tunnin työmäärän perusteella maksettu palkkio, oli määritelty "loanheitto- ja häpäisymielessä" ja oli täysin perustelematon.

Oikeusapulain 3 luvun 17 §:n mukaan yksityiselle avustajalle vahvistetaan kohtuullinen palkkio tarpeellisista toimenpiteistä ja ajanhukasta sekä korvaus kuluista.

Asiassa ei ole tältä osin kantelijan tältä osin yksilöimättömänä pidettävän kirjoituksen perusteella tai muutoinkaan ilmennyt perusteita epäillä korkeimman oikeuden menetelleen jollakin tavoin virheellisesti avustajanpalkkiota koskevassa asiassa.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.1 mainitun käsitykseni huolellisuudesta päätöksen tekemisessä ja perustelemisessa rikostarkastajan tietoon vastaisen varalle. Tässä tarkoituksessa lähetän hänelle jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Muihin toimenpiteisiin kantelu ei anna aihetta. Kantelun liitteet palautetaan ohessa.